

Södra Ekdalen

Gravar och boplatsslägen vid Karlskronaviken

Arkeologisk utredning etapp 2

Fornlämning Salem 305:1
Uttringe 1:181 m.fl.
Salem socken och kommun
Stockholms län
Södermanland

Henrik Runeson

Södra Ekdalen

Gravar och boplatslägen vid Karlskronaviken

Arkeologisk utredning etapp 2

Fornlämning Salem 305:1
Uttringe 181:1 m.fl.
Salem socken och kommun
Stockholms län
Södermanland

Henrik Runeson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2012

Omslagsfoto: Boplatsläget objekt 29 utreds. Foto: Henrik Runeson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-176-3

Tryck: Just Nu, Västerås 2012.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Bakgrund	5
Målsättning och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Undersökningsresultat.....	7
Referenser.....	9
Litteratur.....	9
Tekniska och administrativa uppgifter	9
BILAGOR	10
Bilaga 1. Objektbeskrivningar	10
Bilaga 2. Schakttabell.....	11

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård utförde under juni 2012 en arkeologisk utredning etapp 2, bestående av en utredningsgrävning i området Södra Ekdalen. Arbetet gällde tre boplatslägen och tre stensättningsliknande objekt vilka noterats hösten 2011 vid en arkeologisk utredning av ett större område vid Karlskronaviken, Heliodal och Solliden (Kihlstedt 2012). Av de tre möjliga gravarna visade sig två utgöra fornlämningar medan den tredje utgjordes av en naturbildning. Inget av boplatslägena innehöll något av antikvariskt intresse.

Inledning

En arkeologisk utredning etapp 2, d.v.s. utredningsgrävning, har genomförts av Stiftelsen Kulturmiljövård vid Södra Ekdalen i Salems kommun. Utredningen skedde med anledning av att Salems kommun arbetar med en detaljplan för området. Utredningsgrävningen omfattade tre boplatslägen och tre oklara stensättningsliknande objekt.

Bakgrund

Under senhösten 2011 utfördes en arkeologisk utredning i området kring Karlskronaviken, Heliodal, Solliden och Södra Ekdalen i Salems kommun (Kihlstedt 2012). Ett större område inventerades då och i huvuddelen av området gjordes därefter utredningsgrävningar vid utpekade boplatslägen.

Inom ramen för höstens arbeten gjordes dock inga utredningsgrävningar inom områdets sydöstra del, vid Södra Ekdalen. Vid inventeringen hade här ett antal arkeologiska objekt noterats. Det rörde sig om tre boplatslägen (objekten 26, 29 och 30) samt tre oklara stensättningsliknande objekt (nr 24, 25 och 27). Den arkeologiska utredningen etapp 2 för detta område genomfördes istället under juni 2012.

Målsättning och metod

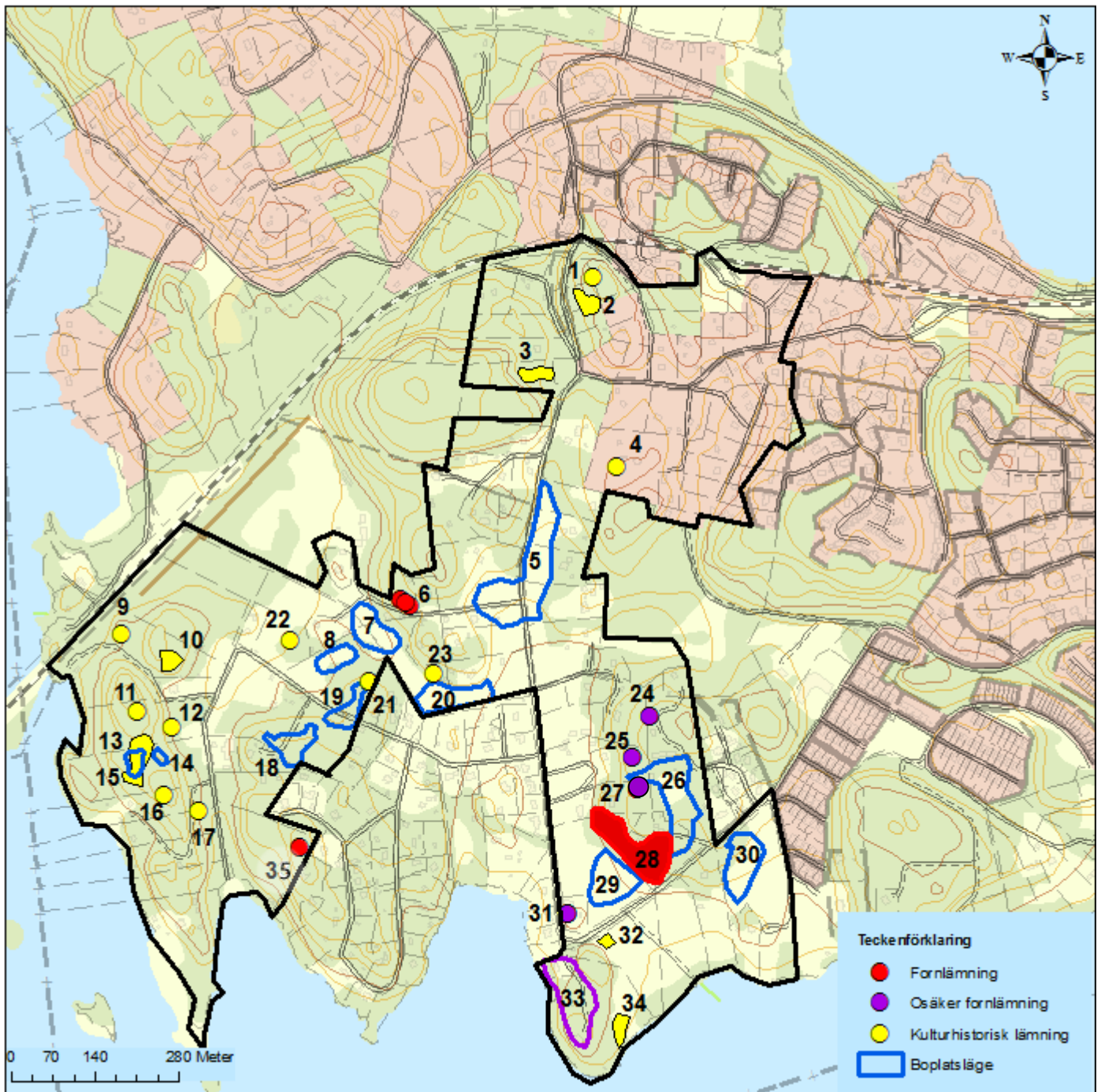
Syftet med den arkeologiska utredningen var att kontrollera om de vid den tidigare utredningen utpekade objekten utgör fornlämning.

Utredningsgrävningen skedde i form av sökschakt med grävmaskin. Torven avlägsnades med maskin, varefter underliggande lager genomgicks med handredskap i syfte att lokalisera fynd och anläggningar. Schakten återställdes.

Påträffade lämningar, schakt och provgröpar dokumenterades genom inmätning med GPS, beskrivning och viss fotografering.

Topografi och fornlämningsmiljö

I anslutning till de objekt som skulle utredningsgrävas ligger gravfältet Salem 306:1. Det är den största fornlämningen inom Karlskronavikenområdet och innehåller totalt 55 synliga gravar. Med största sannolikhet skulle vid en eventuell undersökning ännu fler gravar påträffas. De synliga gravarnas karaktär, högar och olika typer av stensättningar, gör att de till största delen kan antas höra till yngre järnålder (ca 550–1050 e.Kr.). I övrigt har topografi och fornlämningsmiljö utförligt beskrivits i rapporten för utredningen hösten 2011.

Figur 2. Utredningsområdet för Karlskronaviken m. fl. år 2011 (Kihlstedt 2012) markerat med en svart linje. Den nu aktuella utredningen etapp 2 skedde i områdets sydöstra del. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

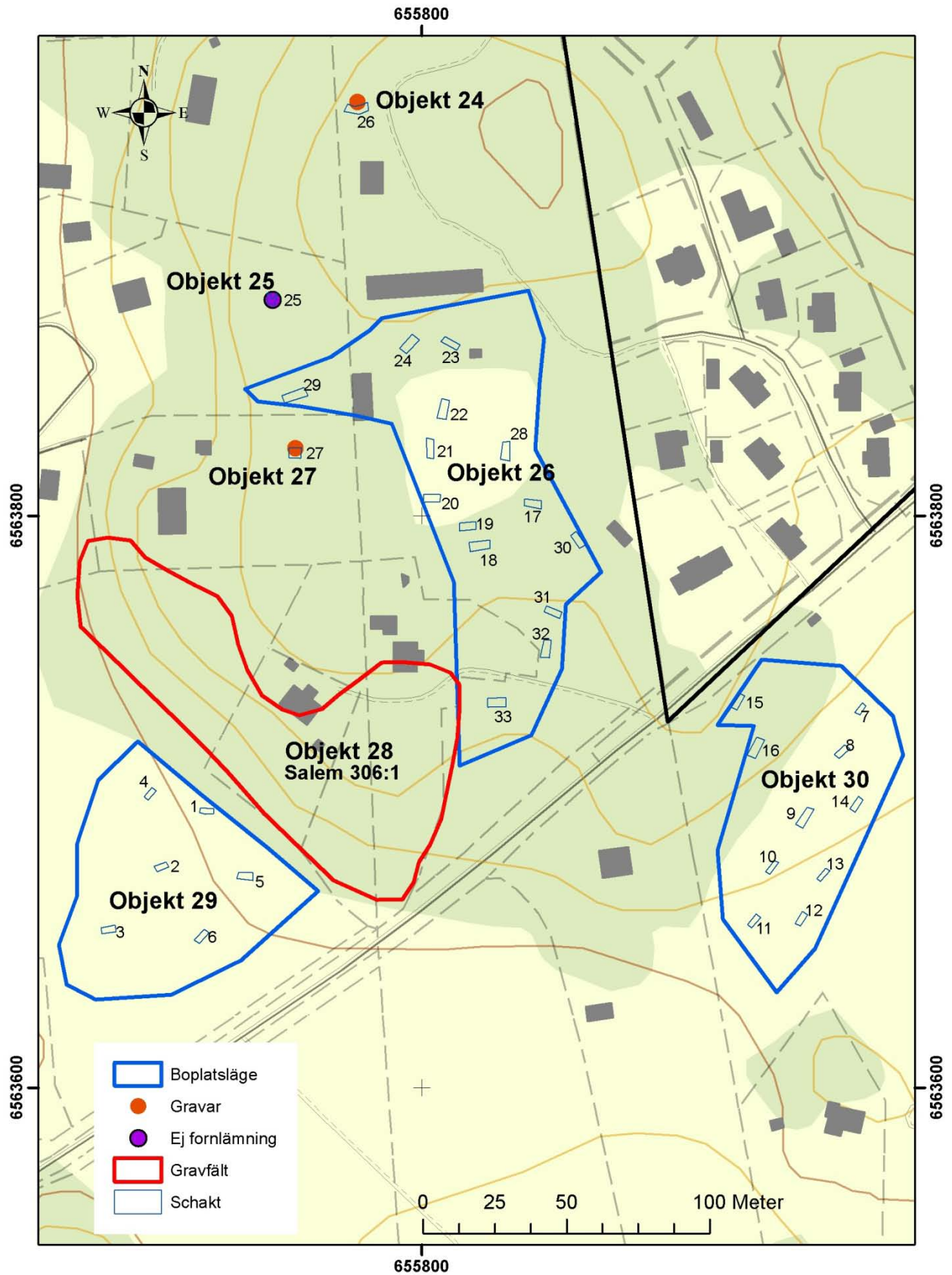
Utredningsresultat

Två av de tre stensättningsliknande objekten visade sig efter att schaktgrävning genomförts vara gravar (**objekten 24 och 27 (Salem 305:1)**). Vid **objekt 24**, som till formen är närmast rund, syntes efter att den södra delen av konstruktionen avtorvats en tydlig kantkedja av 0,3–0,4 m stora stenar. Mot mitten av stensättningen finns också en ansamling av stenar. **Objekt 27 (Salem 305:1)** kunde efter att delvis ha avtorvats också ses som en grav med en jordmantel och stenar. En ca 0,2–0,3 m bred och 0,1 m djup ränna omgärdade graven. Objekt 25, en något diffus stensättningsliknade formation visade sig däremot vara en naturbildning

I de tre boplatslägena objekt 26, 29 och 30 grävdes sammanlagt 30 schakt. Inget av antikvariskt intresse påträffades i dessa. Vid boplatsläget objekt 29, som utgjordes av åkermark visade sig den västra delen i stort sakna ploglager. Enligt en boende på platsen hade under 1970-talet matjord fraktats bort från platsen. Det större läget objekt 26 omfattade bl.a. mindre åkermark där växthus under senare delen av 1900-talet varit belägna. Spår efter denna verksamhet syntes i flera av schakten. Delar av området var bevuxna med täta bestånd av giftig björnloka varför inga schakt placerades på sådana ytor.

<i>Objektnr/ RAÄ nr</i>	<i>Typ</i>	<i>Beskrivning</i>	<i>Status</i>
24	Stensättning	Rund, 5 m i diam och 0,1 m h. Utredningsgrävd, ett schakt, (S26). Kantkedja av 0,3–0,4 m st. stenar. Ansamling av stenar 0,3–0,4 m st. mot centrum av konstruktionen.	Fornlämning
25	Stensättningsliknande naturbildning	Närmast rund, 4 m i diam. och 0,1 m h. Utredningsgrävd, ett schakt (S25) Naturbildning.	Ej fornlämning
26	Boplatsläge	160×100 m stort . Gammal åkermark/skogsmark. Utredningsgrävt 14 schakt.	Ej fornlämning
27/ Salem 305:1	Stensättning/hög	Rund, 4 m i diam och 0,3 m hög.. en ränna 0,2–0,3 m bred omger graven. Utredningsgrävd, ett schakt (S27).	Fornlämning.
29	Boplatsläge	80×65 m stort. Åkermark. Utredningsgrävt 6 schakt.	Ej fornlämning
30	Boplatsläge	100×60 m stort. Åkermark/skogsmark. Utredningsgrävt, 10 schakt.	Ej fornlämning

Tabell 2. De objekt som omfattades av den arkeologiska utredningens etapp 2 i Södra Ekdalen.

Figur 3. Utredningsområdet för Södra Ekdalen med utredda objekt och schakt markerade. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan. Skala 1:2 000.

Referenser

Litteratur

Kihlstedt, B. 2012. Karlskronaviken, Heliodal, Solliden och Södra Ekdalen. Arkeologisk utredning. Uttringe 155:1 m.fl., Salem socken och kommun, Stockholms län. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2012:6. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM 12054 S Ekdalen (Karlskronaviken UR)
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-2009-16004, 2012-05-14
<i>Undersökningsperiod:</i>	13–15 juni 2012
<i>Personal:</i>	Henrik Runeson (arkeolog, projektledare), Britta Kihlstedt och Birgitta Larsson (arkeologer)
<i>Belägenhet:</i>	Uttringe 1:181 m.fl., Salem socken och kommun, Stockholms län, Södermanland
<i>Ekonomisk karta:</i>	10 I 2b, Igelsta NÖ
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99TM
<i>Koordinater:</i>	X 6563630, y 655680
<i>Inmätningssmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Förvaras i <i>ATA</i>
<i>Fynd:</i>	-

BILAGOR

Bilaga 1. Objektbeskrivningar

Objekt 24. Stensättning. Närmast rund, 5 m i diameter och 0,1 m hög. Övertorvad med talrika stenar i ytan, 0,2–0,5 m stora. Sannolikt ursprungligen stenfylld. Kantkedja i V, 0,1 m hög, av 0,3–0,5 m stora stenar. Mindre grop i V, med upprivna stenar i kanten. Otydlig begränsning åt NÖ. Vid utredningsgrävningen frilades ett 4,5×4 m stort oregelbundet format schakt (S26). Kantkedjan, av 0,3–0,4 m stora stenar, framträdde då tydligt. Mot mitten av schaktet syntes en ansamling av stenar, 0,3–0,4 m stora. Konstruktionen är belägen på avsatskrön av moränhöjd, med krön i Ö och brant sluttning i V. Skogsmark med blandad vegetation. Ca 46–47 m ö.h. **Fornlämning.**

Objekt 25. Naturbildning (stensättningsliknande). Närmast rund, 4 m i diameter och 0,1 m hög. Vid utredningen där ett oregelbundet format schakt (S25), 3,3×3 m avtorvades med maskin framgick att det inte rörde sig om en konstruktion utan en naturbildning med enstaka större stenar 1,0–0,2 m stora. **Ej fornlämning.**

Objekt 26. Boplatsläge. Ca 160×100 (N-S). Flack och S-sluttande moränmark. I SÖ är f.d. åkermark med lera och i N är mjåla med i slutning av moränrygg. Skogsmark, f.d. åker och tomtmark. Ca 30–35 m ö.h. Utredningsgrävt 14 schakt varav inga innehöll något av antikvariskt intresse. Vid utredningstillfället var delar av området bevuxet med täta bestånd av giftig Björnloka, varför inga schakt togs upp vid dessa ytor. **Ej fornlämning.**

Objekt 27 (Salem 305:1). Grav. Stensättning. Rund, ca 4 m i diameter och 0,3 m hög. Övertorvad. I ytan syns enstaka 0,3–0,4 m stora stenar. Runt kanten finns en ränna, 0,2–0,3 m bred och ca 0,1 m djup.

Vid utredningsgrävningen syntes vid avtorvning i schaktet (S27) en jordmantel och 0,3–0,5 m stora stenar. I rännan fanns enstaka stenar vilka var 0,15–0,2 m stora. Belägen på VNV del av bergsplatå med moränavlagringar. Skogsmark (blandskog). Ca 42–43 m ö.h. **Fornlämning.**

Objekt 29. Boplatsläge. Ca 80×65 (NÖ-SV). Vid utredningsgrävningen syntes att den västra delen av området saknade ploglager eller endast hade tunna lager kvar. Enligt en informant hade under 1970-talet matjord fraktats bort från platsen. Vid utredningsgrävningen undersöktes 6 schakt vilka inte innehöll något av antikvariskt intresse. Belägen på en svag SV-vänd platå/förhöjning i åkermark, ca 25–27 m ö.h. **Ej fornlämning.**

Objekt 30. Boplatsläge. Svagt SÖ-sluttande sedimentmark, som i NV övergår i brantare sluttning av moränhöjd. Vid utredningsgrävningen undersöktes 10 schakt vilka inte innehöll något av antikvariskt intresse. Åkermark och hag/skogsmark. Ca 28–37 m ö.h. **Ej fornlämning.**

Bilaga 2. Schakttabell

Schakt	Markslag	Längd x bredd, m	Djup, m	Anmärkning	Anläggningar	Underlag	Objekt nr/RAÄ nr
1	Åkermark	5×2,5	0,2	Tunt myllaskikt, 0,1 m dj. Matjord avlägsnat.	-	Gulbrun siltig lera	29
2	Åkermark	5×2	0,4	Ploglager 0,15–0,25 m dj.	-	Ljusbrun lerig silt	29
3	Åkermark	5×2	0,2	Tunt myllaskikt, 0,1 m dj. Matjord avlägsnat.	-	Ljusbrun lerig silt	29
4	Åkermark	5×2	0,2–0,3	Tunt myllaskikt, 0,1 m dj. Matjord avlägsnat.	-	Gråbrun siltig lera	29
5	Åkermark	5×2	0,2–0,3	Tunt myllaskikt 0,1–0,15 m dj. Matjord avlägsnat.	-	Ljusbrun lerig silt	29
6	Åkermark	5×2	0,2–0,3	Ploglager 0,15–0,2 m dj.	-	Ljusbrun lerig silt	29
7	Åkermark	5×2	0,35–0,4	Ploglager 0,25–0,3 m.	-	Brungul siltig lera	30
8	Åkermark	4,5×2	0,35	Ploglager 0,35 m dj.	-	Brungrå sand	30
9	Åkermark	6×2	0,4	Ploglager 0,25–0,3 m dj.	-	Brungrå silt	30
10	Åkermark	5×2	0,3	Ploglager 0,2–0,25 m dj.	-	Brungrå silt	30
11	Åkermark	6×2	0,35	Ploglager 0,2–0,25 m dj.	-	Gråbrun något lerig silt	30
12	Åkermark	6×2	0,3	Ploglager 0,2 m dj. En sten, 0,4×0,2 m st.	-	Ljusbrun lerig silt	30
13	Åkermark	6×2	0,4	Ploglager 0,3 m dj.	-	Gråbrun lera	30
14	Åkermark	5×2	0,35	Ploglager 0,3 m dj.	-	Ljus lerig silt	30
15	Skogsmark	5×2	0,3	På mindre plåtå ovanför brant mot SÖ. Torv 0,1 m dj, brunjord 0,1–0,3 m dj. Rikligt med sten 0,1–0,3 m st.	-	Morän, grusig brungul sand	30
16	Skogsmark	5×2	0,3	På mindre plåtå ovanför brant mot SÖ. Torv 0,05–0,1, brunjord 0,1. Stenar 0,05–0,2 m st.	-	Gulbrun, sandig silt	30
17	Åkermark	6,5×2	0,4	Ploglager 0,3 m dj.	-	Ljusbrun silt	28
18	Åkermark	6×2	0,35	Ploglager 0,25 m dj. Enstaka stenar, 0,1–0,15 m st.	-	Ljusbrun silt	28
19	Åkermark	6×2	0,35	Ploglager 0,2–0,3 m dj.	-	Grågul siltig lera	28
20	Åkermark	6×2	0,3–0,4	Ploglager 0,2–0,25 m dj. Enstaka stenar, 0,05–0,15 m st.	-	Grågul silt	28
21	Åkermark	6×2	0,3–0,35	Ploglager 0,25 dj.	-	Brungul siltig lera	28
22	Åkermark	6×2	0,3	Ploglager 0,2 m dj. Enstaka stenar 0,1–0,3 m st. Glas (fönsterglas), tegel och spik.	-	Gulbrun silt	28
23	Skogsmark	6×2	0,3	I SSÖ-slänt. Humuslager 0,15 m dj. Stenar 0,1–0,3 m st.	-	Gulröd sandig silt	28
24	Skogsmark	5×2	0,3–0,4	I SSÖ-slänt. Humuslager 0,15 m dj. Stenar 0,1–0,5 m st.	-	Gulbrun sandig silt	28
25	Skogsmark	3,3×3	0,15–0,2	I stensamlingen objekt 25. Torv 0,1 m dj. Stenar 0,15–0,6 m st.	-	Morän	25
26	Skogsmark	4,5×4	0,15	Oregelbundet format schakt i stensättningen Objekt 24. Torv 0,05–0,1 följt av brunjord. En kantkedja med 0,2–0,4 m st stenar synliga i S. Centralt en ansamling av stenar 0,3–0,4 m st.	-	Brunjord	24
27	Skogsmark	3×3	0,15	I stensättningen/högen Objekt 27. Torv 0,1 m tj följt av jordmantel. Mot kant2n finns stenar 0,3–0,5 m st. Begränsas av en ränna med enstaka 0,15–0,2 m st stenar i.	-	Brunjord	27
28	Åkermark	6×2	0,35–0,4	Ploglager 0,3 m dj.	-	Gråbrun siltig lera	28
29	Skogsmark	6,5×2	0,2	Belägen i svagt sluttande svacka mot SV. Torv 0,1–0,15. Stenar 0,1–0,25 m st.	-	Gulbrun morän	28
30	Åkermark	5×2	0,35	Ploglager 0,25 m dj.	-	Brungul silt	28
31	Skogsmark	5×2	0,35	Gammalt ploglager 0,2–0,25 m dj.	-	Gulbrun lerig silt	28
32	Skogsmark	5,5×2	0,3	Torv och brunjord 0,2–0,25 m dj. Enstaka sten 0,3 m st.	-	Gråbrun lerig silt	28
33	Skogsmark	6×2	0,45	Torv och brunjord 0,3 m dj. Enstaka stenar 0,1–0,15 m st.	-	Grågul siltig lera	28